

Valentin PUTANEC

Zavod za hrvatski jezik
Strossmayerov trg 2, HR-10000 Zagreb

IZOLEKSE ZA POJAM 'otok' U KELTA I NA HRVATSKOJ OBALI U SUPERSTRATU

Na osnovi sigurne pretpostavke da se u moru otoka na hrvatskoj obali sačuvao i osnovni i.-e. leksem za pojam 'otok', autor otkriva da se tu nalazi prajezični leksem **apnissu* koji se sačuvao u Kelta i na hrvatskoj obali. Ovamo ulaze naši nesonimi i neki toponimi: *Lošinj, Osinj, Lesina, Vis, Sinj, Lun, Lon, Koncilun, Lastovo, Iž* (tal. *Eso*), *Omiš* (tal. *Almissa*), *Nestos, Oneum, Omišalj*.

1. Metodološki je gotovo sigurno da se u mnoštvu toponima na mediteranskim otocima, dakle i u nesonimima, sačuvao i gdje gdje jedan od najstarijih apelativa za pojam 'otok'. Taj je apelativ za život ljudske rase jedan od osnovnih, kako u Pelasta, stanovnika Mediterana, Male Azije i Palestine, tako u Indoevropljana koji tu stižu iza njih. Ako dakle nađemo na više mjesta na terenu obitavanja današnjih Indoevropljana sličan apelativ, koji se dakako može kriti i u običnoj toponimiji i u nesonimiji, onda možemo kazati da smo pronašli riječ kojom su i Pelasti i njihovi sljednici drugi Indoevropljani označivali osnovni pojam za značenje 'otok'. Na mediteranskom simpoziju 1971. pokrenuo sam ovaj problem pitanjem ne postoji li i u jadranskoj nesonimiji na hrvatskoj obali neka riječ za pojam 'otok'¹. Tu sam u vezi s keltskim apelativima za taj pojam (*inis* 'otok', u irskom, *enys* 'isto', u kornijskom, *enez* 'isto' u bretonskom, *ynys* 'isto' u velškom) pronašao da se ista izoleksa nalazi i u nesonimiji na hrvatskoj obali. Dakako, metodološki je postupak

¹ V. Putanec, Y a-t-il un mot i.-e. au sens "insula" dans la nésonymie adriatique, *Bollettino dell'Atlante linguistico mediterraneo*, 13-15, 1971-1973, Firenze 1976, str. 129-132.

glasio da u obzir dolazi samo onaj onomastički materijal koji nije tumačiv idio-glotskim postupkom, odnosno ako se taj zadnji postupak može dovesti u pitanje u vezi s dotičnom etimologijom. Tu sam tada protumačio:

a. nesonim LOŠINJ. Budući da je minimalno vjerojatno da bi se radilo o prezimenu *Lošin*², ja sam u vezi s činjenicom da je otok Lošinj i *otok* vizavi Cresa tražio u strukturi imena apelativ koji se nalazi u ie. za pojam 'otok'. Stoga sam ovaj nesonim povezoao s citiranim keltskim nazivima za riječ 'otok' te dobio **LUNIS* (sa članom tipa *Burnum* > *Lyburni*) > (metateza) *Lussin* > *Lošinj*, tal. *Lussino* (*isola dei Lussini*, *Lussin piccolo*, *Lussin grande*).

b. nesonim OSINJ (na Neretvi). I ovaj se nesonim može tumačiti od **Lunis* > **Lussin*, samo što ovdje moramo pretpostaviti za *lu-* **l̥sin* [tipa *Lychnis* (gen. *Lychnidos*) > **l̥hrid* > (vokalizacija) *Ohrid*].

c. Porfirogenetov *ESTIOUNES* sam protumačio grecizmom tipa *Stambul* < 'ς τῆν πόλιν [ako nije ipak direktno (*Con*)*stantinopoli* > *Stambul*] εἰς τὴ οὐνῆς te bi se u tom sintetskom okamenjenom obliku sačuvao i dokaz da se u superstratu nalazi ostatak grčkog jezika, što bi dokazivalo da se u davno doba i tu nalazilo grčko pučanstvo.

d. nesonim za talijanski naziv otoka Hvara *Lesina*. Ponovno metatezom od **Lenisa* dobivamo *Lesina*, s romanskom sonorizacijom srednjega *s*. I tu imamo sa članom citirani *enis/unis*.

Ovom prilikom kanim dodati još nekoliko primjera za ovu izoleksu sa značenjem 'otok' na našim otocima i gdje gdje na kontinentu, s time da je proširujem i na one slučajeve, inače opet netumačive, koji sadržavaju samo prvi slog osnovne izolekse koju tražimo. Ovdje ću osim toga dati i etimološko tumačenje osnovne ie. leksije za ovaj pojam u Indoevropljana. Radi se o povijesti ljudskoga roda za deset milenija prije Krista: Grci sele na Jug oko 5000 godina prije Krista, te tu zatiču Pelaste kao svoje prethodnike na Mediteranu za koje mislimo da su tu boravili i više od prethodnih 5000 godina.

2. Ovdje najprije nastavljam traženje izolekse, u vezi s navedenim keltskim apelativima za pojam 'otok', i to na području nesonimije i obične toponimije na hrvatskoj obali:

e. Za naš današnji otok *Vis* sigurno možemo kazati da je postojao i u pelastičko i u grčko vrijeme, ali da je već u pelastičko vrijeme za nj postojalo i ime. Nazivi

² cf. P. Skok, *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, Zagreb 1950, str. 45.

Issa/Issē/Isia/Vis svode se na etnik *Issaea* (insula), dakle kao *isejski otok*³. Međutim u Prokopija imamo i *Lysinē* pa možemo reći da je prvotno pelastičko pučanstvo za taj nesonim imalo naziv *Lysine* < **lynise* gdje opet imamo sa članom keltsku izoleksu *ynis*. Kada su Isejci iza Pelasta došli na našu obalu, nastaje pučko vezivanje uz etnik *Isejci* i prerađivanje nesonima.

f. Gore smo spomenuli otok = otočić *Osinj* na Neretvi. Sada imamo podatak da se grad Sinj u Dalmaciji zove *Osinium*, etnik *Osiniates* a u našem se jeziku piše uz *Sinj* i *Vsinj*. A. Mayer⁴ veže ovaj toponim uz **aĕ-/as-* 'oštar', 'kamen, litica' ali i ovdje možemo misliti na metatezu *Osinium* < **onisium*, tj. da se radi o izoleksi za pojam 'otok', što bi se moglo vezati uz činjenicu da i danas kraj Sinja postoji selo *Otok* (cf. AR 9, str. 407). S time u vezi trebali bismo istražiti koji su geološki odnosi u sinjskom području postojali u prapovijesti: da se nije **Onisium* nalazio tada na mjestu današnjega *Otoka* pa je grad i tvrđava prema tom lokalitetu kasnije dobila ime. Za sam *Sinj* imamo podatak da ga oplakuje Cetina: *nisi fluvius Cetina fuisset innundatus, castrum Zyn a Thurcis fuisset interceptum* (1513)⁵.

g. Keltska se izoleksa u nas javlja i bez nastavka, tj. kao *un/on*, sa članom *lun/lon*: na otoku Pagu postoji dugi šiljak koji se zove *Lun*, u dokumentima *Punta Loni*, u hrvatskom i *Koncilun*, tj. 'na koncu Luna'. Skok⁶ veli da se *Lun* izvodi od lat. *leo*, gen. *leonis*, tal. *leone* 'lav', ali sumnja u ovo izvođenje ('na koncu lava', 'konac lava') te predmnijeva da se radi o nekoj predrimskoj riječi. Najjednostavnije je da se u *Lun* traži naziv za 'otok', pa je onda stvar jasna: *Koncilun* znači 'na koncu otoka', što je i stvarno tako. U *Lun* se nalazi prastara izoleksa za keltski naziv za 'otok'.

h. Kod otoka Lošinja⁷ nalazimo otočić nazvan *Unije* (f. pl.) koji je Skok tumačio grecizmom *νεῶς* 'njiva', a početno *u-* slavizmom, tipa *Ugljan*, *Vis* < *v + is-*, slov. *Vipava* < *v + Ipava*. Budući da se radi o otočiću s aspekta Lošinja, može se i ovdje raditi o reduciranoj keltskoj izoleksi: *un-ije*. Plural vjerojatno jer je tih otočića oko Lošinja veći broj.

i. Najinteresantniji etimološki slučaj može biti naziv otoka *Lastovo*, kao *otoka* s aspekta Korčule, Hvara i Dubrovnika. U grčkim izvorima zove se *Ládesta* i *Ládeston* (s "mediteranskim" akcentom na prvom slogu, tip *òtranto*), u

³ cf. C. Jireček, *Die Romanen in den Städten Dalmatiens*, I, 20, II, 3, 73, i A. Mayer, *Die Sprache der alten Illyrier*, I, 173.

⁴ cf. A. Mayer, o.c., I, 251, II, 14.

⁵ cf. AR s.v. *Sinj*.

⁶ cf. P. Skok, o.c. str. 68.

⁷ cf. P. Skok, o.c., str. 45, 48, 50.

Porfirogeneta *Lástovon*, u dubrovačkim izvorima 13. i 14. st. *Lasta*, *Ladesta* (16. st.), *Punta di Laesta* (16. st.)⁸. Hrvatski se naziv naslanja na *Lasta*, sa sufiksom *-ov* kao da se radi o antroponimu, s naslonom na osnovnu riječ *selo*, *imanje* i sl.⁹ Postoji i pučka etimologija u tumačenju nesonima: *Insula Augusta* = *Laugusta* = *Lagusta* = *Lausta*. Budući da se sigurno radi o *otoku* i o nazivu koji su zatekli ovdje i Grci, a poslije i Iliri i Romani, najbolje je i tu tražiti apelativ za pojam 'otok' pa i tu izvoditi etimologiju od **lanesta* > (s disimilacijom) *Ladesta*. U *lane-*imamo koradikal za keltski apelativ, a nastavak *-sta* je poznat u ilirskim mjesnim imenima tipa *Bigeste*, *Ateste*, *Tergeste*, *Nareste*. Dakle bi osnovno supponirano **Lanesta* značilo 'stanovnik otoka, otočanin', što je s aspekta Hvara i Korčule i stvarna činjenica. U **lanesta* se može raditi i o nereduciranom **anes*, sufiksom *-ta* tipa *Curicum* > *Curicta* 'stanovnik Kurika'. P. Skok¹⁰ je iznio mišljenje da se u Porfirogenetovom obliku (*Lástovon*) radi o preuzimanju slavenskog adjektiva *-ov*. Kako je to i plauzibilno (jer se radi o carevu izvjestitelju koji je mogao biti i Hrvat) i neplauzibilno (original *nisos lastovon*, a *nēsos* je f.) može se i sumnjati u ovu tvrdnju. Stoga predlažem i varijantu tumačenja ovog *-ov* u Porfirogeneta. Može se raditi o obliku **ladestūn* gdje *U* prelazi u *au* u starodalmatskom po tipu lat. *cruce* > *krauk* (Krk). Ovaj diftong u nas ima sijaset refleksa¹¹ od kojih za *-ovo-* dolazi u obzir tip *laurus* > *lovorika*, *lovor*. Za *-un* koji moramo supponirati u ovom tumačenju dolazi u obzir ilirska sufiksacija *-on/-un* koju imamo u tipu *Batōn/Batūn*¹².

j. Za *Veli Iž* i *Mali Iž* (tal. *Eso*) koji su s aspekta Zadra sigurni *otoci* i *otočići*, P. Skok¹³ predmijeva da se radi o »riječi nekog mediteranskog predrimskog jezika« te da je istog porijekla kao grčka riječ *νήσος* 'otok'¹⁴. Ovdje P. Skok gotovo imperativno upućuje na metodu koju mi upotrebljavamo u našem istraživanju u vezi s keltskim izoleksama koje otkrivamo u našoj nesonimiji. Dakako, ne radi se o grčkom apelativu nego o mnogo širim vezama predgrčkog porijekla pa možemo nesonim *Iž* vezati uz citirane keltske izolekse: *en-* u **enes* koje je početno u ovom nesonimu shvaćeno je kao *ie*. *en* (Pokorny) 'u', lat. i germ. *in*, te dobivamo *es-*, u morfologiji tal. *Eso*, hrv. *Iž*. U tal. i hrv. obliku imamo romansku lenizaciju intervokalnog konzonanta.

⁸ cf. P. Skok, o.c., str.219-221.

⁹ cf. P. Šimunović, Onomastička istraživanja otoka Lastova, *Filologija* 6, 1970, str. 247-264.

¹⁰ cf. P. Skok, o.c., str. 221

¹¹ cf. V. Putanec, Refleksi aloglotskog diftonga AU, *Filologija* 6, 1970, str. 162.

¹² cf. A. Mayer, o.c., I, 80-82, II, 223-225.

¹³ cf. P. Skok, o.c., str. 110-114.

¹⁴ cf. i P. Skok, Zum Insula-Problem, *Festschrift Kretschmer, Glotta* 25, 1936, str. 220,ss.

3. Gore smo otkrili u superstratu ništa manje nego deset slučajeva na hrvatskoj obali gdje nalazimo izoleksu za keltski apelativ sa značenjem 'otok'. To su *Lošinj, Osinj, Lesina, Estiounes, Vis = Lysina, Sinj = Vsinj = Osinium, Lun = Koncilun, Unije, Lastovo = Ladeston, Iž = Eso*. Sada ćemo odgovoriti i na pitanje o etimološkom porijeklu i keltske i naše izolekse za ovaj pojam koji je kao apelativ osnovne potrebe postojao i u Pelasta i u mnogih drugih Indoevropljana.

A. U Indoevropljana postoji osnovna riječ *ap* 'voda, rijeka' koja se nalazi¹⁵ u stind. *ap* 'voda', perz. *āb* 'voda' (> tur. *âb* 'voda'), av. *āfš* 'isto', grč. *Apia = Peloponnes*, ilir. *Messapia *mess-apia*, njem. potamonimima na *apa* (*Erft < Arnapia*), na *-up* (*Uppia-Bach*), strpus. *ape* 'rijeka', *apus* 'izvor' (v. i niže za varijante u sufiksima), lit. *ùpe* = let. *upe* 'voda'. A. Mayer¹⁶ je na ilirskom terenu našao potvrda za ie. *apa* 'voda' u *Syrapilli, Colapis*, a ja sam ovamo vezao i *Sisopa* i *Soropa = Soroga* koji se vežu uz okolicu Zagreba a idu u 1. st. naše ere¹⁷. Postoji u ie. i varijanta *ab* koju tumačim iz izvornog *ap* kao sonorizaciju pred sonantima i pred zvučnim suglasnicima: stir. *ab* (**abā*), kimr. *afon*, bret. *auon* (bret. potamonim *Abona*), let. *Abava* (rijeka). Ovamo iz osnovnog *ap* idu i sve german-ske rijeke sa složenicom u drugom dijelu na *-apa* koji daje varijante *-affa, -aha, -ach, -ohe, -oe, -aa, -a, -ig, -ouwe*, got. *ahwa*, svnjem. *-aha*, norv. *-aa*¹⁸. U staroindijskom ovo *ap* služi i za tvorbu sa značenjem 'otok': stind. *dvīpā* 'otok, sprud' < **dvi-apā*, upravo 'tlo između dviju voda', *antarīpa* 'otok', upravo 'tlo među vodom, nasred vode', usp. stind. *dvīpād* 'dvonog'.

B. Oblik **apnis* kao proširenje osnovnog *ap* 'voda', sa značenjem adjektiva koji se poimeničuje, nalazimo u lat. *amnis* 'rijeka' < **abnis*, s asimilacijom *BN > MN*. U Panoniji (Drava-Sava) imamo asimilaciju *PN > PM > MM > M* u toponimu *Amantini*¹⁹ gdje imamo *apn- > am-* kao u alb. *gjumë* 'san' < ie. **suepno* > grč. ὕπνος, lat. *somnus*, alb. *amë* 'Flussbett' < **apnā*. Upravo asimilaciju **apn- > *ann-* moramo suponirati u keltskoj izoleksi te u našim toponimima i nesonimima pa i u grčkom nazivu za 'otok' νῆσος i lat. *insula*. Svi se ovi oblici dadu tumačiti od osnovnog *ap/ab* 'voda' poširenog sa *-n* u *apn-* 'vodeni', poimeničeno kao

¹⁵ cf. J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, München 1959, str. 51-52.

¹⁶ cf. V. Putanec, *Ubikacija klasičnih toponima SISOPA i SOROGA u Zagreb i pitanje prisutnosti Slavena na Balkanu u 1. st. naše ere*, Zagreb 1992.

¹⁷ cf. J. Pokorny, o.c., str. 1.

¹⁸ cf. H. Krahe, *Unsere ältesten Flussnamen*, Wiesbaden 1964, str. 21-64.

¹⁹ cf. A. Mayer, o.c., II, 8.

'vodeni sprud, otok', dakle *apnis/*abnis > ir. *enez*, velš. *ynys*, korn. *enyž*, bret. *enez*. Grci su ovaj naziv zatekli na svojoj obali te su od nekog predgrčkog (pelastičkog) oblika *annes- preko *heenes dobili svoj νῆσος te Latini od deminutiva na -ula *ánnesula (mediteranski akcentat), svoj *insula*, sa sinkopom od *ánsula. Sve je ovo daleko bolje tumačenje od tumačenja koje se nalazi u literaturi koje lat. *insula* tumači iz grčkoga ἢ ἐν ἀλί οὕσσα 'nešto što se nalazi na moru'²⁰ ili od lat. *insulus* < *ensalos 'qui est en plaine mer'²¹. Za ovo se zaista može reći da se radi o čistoj pučkoj etimologiji do koje dolazi u nemogućnosti da se pronađe pravo rješenje. Slično nalazimo u C. D. Buck-a²² tumačenje za kelt. izolekse *inissi < *enisti- 'nešto što stoji', mora se dodati 'na vodi'.

C. Gore smo kod nesonima *Lun = Koncilun* i *Unije* (v. glavu 2,g,h) ustanovili da u našoj nesonimiji postoji i reducirani oblik na osnovno *un-* prema keltskim izoleksama i nekim našim u kojima se javlja sufiksarno -is (-issa?). Kako je i zašto došlo do tog kraćenja teško je reći. Možda je samoniklo nastalo kao neki nepotreban sufiks u jeziku superstrata (**Koncilunis* > *Koncilun*) a možda je nastalo već u pelastičkom vremenu. Da je tome tako mogu nam kazati neki naši prastari toponimi. Već smo u latinskom konstatirali da je proširena osnova (*amnis*) značila isto što kaže primitivum, tj. *ap* 'voda' i *amnis* < **apnis* 'rijeka < voda'. Polazeći s tog stanovišta možemo toponime u kojima nalazimo samo *on-* < **apn-* smatrati kao pelastičke prežitke za značenje 'voda'. Tu bih ja stavio tri toponima iz "ilirskog" vremena:

a. Naša današnja rijeka *Cetina* u starini se zvala *Nestos* (grad i rijeka, donji tok Cetine) i grčki *Hippius* (gornji tok Cetine), ali je tu i grad *Oneum*²³ koji možemo sigurno vezati uz osnovno *apn-* 'voda' (*apn-* imamo i u tvorbi lat. *amnis*) s adjektivnim nastavkom na -eus/-αῖος tj. sa značenjem 'grad kod vode', što i jeste naš današnji grad *Omiš*. Etnik *Onastinus/Onestinus*²⁴ treba upućivati na osnovno *on-* koji imamo u nesonimu *Lun = Lon*, s time da se tu nalazi i ilirski sufiks -astinus tipa *Iader* > *Iadestinus*, *Nerate* > *Narestinus*. Naziv pak *Nestos* za grad (Stefan Bizantinac)²⁵ drugo je ime za *Omiš* koje nastaje kraćenjem od etnika *Onestinus*,

²⁰ cf. J. Pokorny, o.c., str. 278.

²¹ cf. E. Ernout-A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Paris, 1959, str. 319.

²² cf. C. D. Buck, *A Dictionary of selected Synonyms in the principal indoeuropean Languages*, Chicago Ill., 1949, str. 29.

²³ cf. A. Mayer, o.c., I, 156, 242, 247-248.

²⁴ cf. A. Mayer, o.c., I, 247-248.

²⁵ cf. A. Mayer, o.c., I, 242.

dakle *Nestos* < *(O)*nestos*, kako je naziv glasio u Grka. Sam pak naziv *Omiš* u vezi s tal. *Almissa* možemo izvoditi od **Lonūssa* > **l̥nūssa* > (disimilacija LN > LM) *l̥myš* > (vokalizacija L̥=O) *Omiš*, tal. *Almissa* (za *l̥* > *al*), sve također od *on* 'voda' koje imamo u *Oneum*, te sufiksa *-ussa* koji imamo npr. u grč. ἔλαφος 'jelen' > Ἐλαφοῦσσα (=otok Brač, grčki kalk za Brač = *Brentios*, usp. u Hesihija βρένδον 'jelen')²⁶.

b. Ovo **on* 'voda' koje smo detektirali u *Lun* = *Lon*, *Oneum* i *Onastini* = *Onestini* javlja se i u ilirskom toponimu *Aronia* koje se odnosi na *Makarsku* = *Muccurum*, a Mayer²⁷ ga izvodi iz *ar-on-ia* gdje je *ie. ar-* 'niže, iza' a *-on-* naš *Oneum*, tj. *Aronia* je mjesto iza *Oneuma* = *Omiša*, tj. *Makarska*. Mayer doduše ne tumači što je ono *-on-* ali iz našeg tumačenja se vidi da se radi o izoleksi **on* < **apn-*.

c. Naprijed pod *a* naveli smo kao suponirani oblik za *Omiš* oblik **lonūssa*, sa **on* 'voda' < **apn-*. Stoga ovdje uvodim i poznati toponim *Omišalj* koji se izvodi od **admusculum* (Skok)²⁸ a postoji i u tal. *Castelmuschio* za taj grad. Budući da je *Omišalj* za Rijeku i tamošnju obalu *otok*, nema velike poteškoće da se i taj toponim veže uz pelastičku riječ **on* '1. rijeka, voda, 2. otok': dakle **lonūssu* + *-ellu* (za sufiks usp. **monticellu* > *Munc̥el/Munčal*, na Krku) > **l̥nyšel* > **l̥nyšal* > (disimilacija LN > LM) **l̥myšal* > *Omišalj* (sa *o-* kao u *Lychnis* > *Ohrid*, sa *-šalj* kao u *Munc̥el* > *Munčal*, lat. *cassula* > hrv. *košulja*). Talijanski oblik *Castelmuschio* dokazuje da se u puku **lomūšel* 'čitalo' kao **lomušel* > *muschio* (usp. u Engadinu *müšel* < lat. *musculus* 'Moos', mlet. *mussolo* 'muscolo'). Dakako, pučkom etimologijom moramo smatrati i etimologiju *Omišalj* < **admusculu* < lat. *ad musculum* 'mjesto koje se nalazi kod sitnih školjki, dagnji, uz obalu' (Skok)²⁹.

4. Gore smo pod 3 proširili dotadašnjih deset toponima-nesonima, koje smo vezali uz keltsku izoleksu sa značenjem 'otok' na još sedam toponima koje vezemo uz pelastičko -ie. riječ *ap* 'voda', **apn-* '1. voda, 2. otok'. To su *Oneum*, *Nestos*, *Omiš*, *Almissa*, *Aronia*, *Omišalj*, *Castelmuschio*. Imamo dakle u nas u svemu 17 toponima koje možemo vezati uz navedenu keltsku izoleksu. Sada možemo konstatirati da se ova izoleksa sačuvala u superstratu na našoj obali i na rubnim dijelovima keltskog obitavanja. U drugih Indoevropljana ne javlja se leksička struktura kao u Kelta i na Mediteranu: Englezi imaju *Island* (*s* od frc. *isle*

²⁶ cf. P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I, 195.

²⁷ cf. A. Mayer, o.c., I, 59–60, II, 10–11. Isti, *Nastavni vjesnik* 43, 1934, 42–45.

²⁸ cf. P. Skok, *Slavenstvo...*, o.c., 24, 130, 153, 230.

²⁹ cf. P. Skok, *Slavenstvo...*, o.c., str. 24.

'île'), gdje je *i-* od *apa* 'voda', danski je \emptyset , šved. \bar{o} , stengl. $\bar{i}g$, $\bar{i}gland$, srengl. *iland*, srvnjem. *ouwe* '1. voda, 2. otok', got. *ahwa* 'voda'. Danas je njem. *Insel* (romanizam *insula*), stnord. *ey*, *eyland*, lit. *salà* 'otok', u Slavena *otok* i *ostrvo*, u Poljaka *wyspa* (∞ *sipati*)³⁰. Baltički se oblici tumače kao **apisala* gdje je *api-* 'okolo', a *salà* od *salti* 'teći' što bi odgovaralo slav. *otok* i *ostrvo/ostrov* koje sa *o=ob* označuje također 'okolo' (drugi dio složenice prema *teći* > *tok* i *sreu-* prema *struja*). Drugim riječima struktura riječi kao u Kelta i na Mediteranu otkriva da se radi o jednom jezičnom sloju koji se našao na Mediteranu te u Irskoj i u Kelta u Engleskoj. Kako nemamo podataka da bi se Kelti kretali po Mediteranu, izuzet ćemo Kelte koji se u ilirsko doba nalaze na terenu Like u zajednici s Japodima, moramo kazati da se radi o predkeltskom, predgrčkom i predilirskom jezičnom supstratu, dakle o pelastičkom ili 'egejskom' pučanstvu, prvom indoevropskom jezičnom sloju na obalama Mediterana i na keltskom području. To što se ova izoleksa nalazi samo na tim prostorima dokazuje da se prvi ie. jezični sloj pojavio na vjerojatno toplijim krajevima gdje se mogla razviti baš takva ljudska jezična kultura. Slično sam konstatirao da se kao riječ prastarog pelastičkog porijekla na istom terenu (Kelti, Mediteran) sačuvala i riječ *leu/lau* sa značenjem 'kamen, litica' a koja ne postoji na germanskom, litavskom i slavenskom terenu³¹. Time smo dobili dvije sigurne izolekse koje nam govore kuda se kretalo prvo indoevropsko pučanstvo, tj. gdje su se nalazili Pelasti prije nego su počeli sa sjevera stizati Grci i Itali, pa Iliri (i Kelti) te konačno i Slaveni (današnji Hrvati i ostali).

5. Mislimo da smo dosta plauzibilno dokazali da se ovdje radi o keltsko-mediteranskoj pelastičkoj izoleksi koju možemo citirati u sljedećoj strukturi:

ir. *inis* 'otok'
nir. *inis* 'isto'
korn. *enys* 'isto'
bret. *enez* 'isto'
velš. *ynys* 'isto'

³⁰ cf. C. D. Buck, o.c., str. 29.

³¹ cf. V. Putanec, Naziv LABUSEDUM iz 11. st. za grad Dubrovnik, *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik HFI* 19, 1993, str. 295-296.

U nas:

- *Lunis > Lussin > Lošinj
- *Lunis > *Lsin > Osinj
- *Lenissa > Lesina (=Hvar)
- *Lynissa > Lysina > Lyssa > Vis
- *Onisium > Osinium > Vsinj > Sinj
- *Lun[is]/*Lon[is] > Lun/Lon > Koncilun, Unije, Oneum
- *Lanes > *Lanesta > Ladesta > Lastovo < Lasta/Lastovon
- *Enes > [en-Jes > *ež > Iž/Eso
- *Lonūssa > *l̥nūssa > *l̥myš > Omiš/Almissa
- *Onestos > Nestos (∞ Oneum, Onestini)
- *Lonussellu > *l̥nyšel > *l̥myšel > Omišalj

U ovom velikom broju varijanata za osnovni pelastički dokumentirani praoblik *ap-nis > (s asimilacijom) *ap-nis > *annis moramo suponorati u keltskim oblicima neku vrstu vokalne harmonije koja je početno ap- pretvorila u prednje vokale, dok se u našim oblicima javlja prijeglas a > o > u > ū koji se morao dogoditi već u pelastičko doba (dakle već u pelastičkom imamo kasnije i slavensku pojavu kratko a > kratko o). U pelastičkom se morala izvršiti i asimilacija apn- > ann- jer se zatekla u Kelta i na Mediteranu.

6. Zaključno bismo mogli konstatirati da je pelastički oblik ove leksije bio *apnissu, gdje je *apn- pridjev tipa sol > *solnu > slanŕ, a -issu sufiks, s time da se sve varijante u osnovi i sufiksaciji trebaju podvrći raznorodnim izvođenjima u vezi s vokalizmom i konzonantizmom koji je bio u nekom supstratu kroz koji je dotična izoleksa prošla. Na koncu zaključujemo da smo u ovoj radnji uspješni povezati keltske i sve mediteranske izolekse te tu protumačiti veze koje postoje između grčke riječi νῆσος, latinske insula i keltskih riječi – apelativa za pojam 'otok'. Sumnja koju je o vezi grčke i latinske te keltske riječi u svoje vrijeme izrekao Ernout-Meillet³² time je otklonjena. Sve su te riječi istog pelastičkog porijekla.

³² cf. Ernout-Meillet, o.c., s.v. insula.

POPIS CITIRANIH ONOMASTIKA (toponima)

- Abava 3B
Abona 3A
Almissa 3Ca, 4, 5
Amantini 3B
Apia 3A
Arnapia 3A
Aronia 3Cb, 4
Baton/-un 2i
Brač 3Ca
Brentios 3Ca
Burnum 1a
Cetina 3Ca
Colapis 3A
Constantinopolis 1c
Curicta 2i
Curicum 2i
Elaphussa 3Ca
Erft 3A
Eso 2j, 5
Estiounes 1c
Iader 3Ca
iadestinus 3Ca
Insula Augusta 2i
Ipava 2h
Isia 2e
Issa 2e
Issaea 2e
Isse 2e
Iž (V., M.) 2j, 5
Koncilun 2g, 3c
Labusedum 4
Ladesta 2i
Ladeston 2i
Lasta 2i
Lastovo 2i, 5
Lastovon 2i, 5
Laugusta 2i
Lesina 1a, 1d, 5
Lon 2g, 3C, 3Ca, 5
Loni (Punta ~) 2g
Lošin 1a
Lošinj 1a, 5
Lun 2g, 3C, 3Ca, 5
Lussin 1a
Lussini (Isola dei ~) 1a
Lussino 1a
Lychnis 1b
Lyburni 1a
Lysine 2e
Makarska 3Cb
Messapia 3A
Muccurum 3Cb
Munčal 3Ca
Munčel 3Ca
Narestinus 3Ca
Nerate 3Ca
Nestos 3Ca, 4, 5
Ohrid 1b, 2e, 3Cc, 4
Omiš 3Cb, 4
Omišalj 3Cc, 4, 5
Onastini/Onestini 3Ca
Oneum 3Ca, 3Cb, 4
Osiniates 2f
Osinium 2f
Osinj 1b, 2e, 5
Otok 2f
Punta di Ladesta 2i
Punta Loni 2g
Sinj 2f, 5
Sisopa 3A
Soroga 3A
Stambul 1c
Syrapilli 3A
Ugljan 2f
Unije 2h, 5
Uppia-Bach 3A
Vipava 2h
Vis 2e, 2f, 5
Vsinj 2f, 5

ISOLEXES À SIGNIFICATION 'île' CHEZ LES CELTES ET AU SUBSTRAT À LA CÔTE CROATE.

Résumé

En 1971 l'auteur a commencé et ici il continue à chercher dans la toponymie (et nésonymie) croate les dénominations primitives à signification 'île' en tant qu'isolexes aux appellatifs celtiques d'aujourd'hui: *inis* 'île' en Irlandais, *enys* 'id.' en cornique, *enez* 'id.' en breton, *ynys* 'id.' en gaélique. Cette isolexe a été trouvée primitivement dans *Lošinj* < **lussin* < **lunis*, dans *Osinj* (Neretva) < *Isin* < **lussin* (vocalisation de *l* du type *Ohrid* < **lhrid* < *Lychnis*), dans *Estiounes* (de Porphyrogénète) < *eis te ounes*, dans la dénomination italienne *Lesina* (pour Hvar) < **lenissa* > *Lesina*, ce qui est maintenant surajouté par *Lysine* (pour *Vis* = *Issa*) < **lūnisse*, par *Osinium* (= *Sinj*) < **onissium*, par réduction de l'isolexe en *on* = *un* dans la dénomination de l'île *Lon* = *Lun*, apparaissant aussi dans *Koncilun*, comme aussi dans la dénomination de l'îlot *Unije*, par *Lastovo* < **lanesta* > *Ladesta* (-*sta* et -*ta* sont des suffixes), par *Iž* (*Veli* et *Mali*) < **enes* > **en-es* > (apocope de *en-*) **es* > *Iž* (en italien *Eso*). En tout, sont trouvés chez nous 17 toponymes (nésonymes) où l'on peut constater une structure lexico-morphologique semblable aux appellatifs celtiques mentionnés. Le mot provient d'un dérivé en *n* du simplex i.-e. AP 'eau', c'est-à-dire **apnis* (suff. -*issu*) qui devient assimilé en **annis*, avec signification de 'île'. Le même dérivé revient en latin *amnis* 'rivière' < **apnis*. La réduction en *on* = *un* revient chez nous aussi dans *Oneum* (= *Omiš*) et *Nestos* (*Cetina*) [*Omiš* provient d'un **lmyš* < **lmyš* < **lonūssu* et *Nestos* de l'ethnique *Onestinu*, tous cela d'un *onu-*] et dans *Aronia* (= *Makarska*, *Muccurum*) < *ar-on-ia* (qui est une ville après *Oneum* = *Omiš*, i.e. *Makarska* se trouve après *Omiš* en arrivant de *Split*), dans *Omišalj* < **lonūssellu* > **lmyšel* > **lmyšel* (vocalisation du type *Ohrid* < **lhrid* < *Lychnis*). L'auteur constate que la structure de cette isolexe apparaît seulement en celtique et en Méditerranée et qu'il s'agit d'un appellatif pelastique et d'une population qui vivait sur ces terrains avant qu'y venaient les Grecs et les Italiens, ensuite les Illyriens et les Celtes et enfin les Slaves (les Croates et les autres). On peut constater aussi que l'assimilation **annis* provient du temps des Pelastes en tant que premiers colonisateurs de la Méditerranée et des terres celtiques en Irlande et en Angleterre d'aujourd'hui. Est constaté aussi que de la même isolexe pelastique proviennent le mot grec (*nēsos* < **he-enosos*) et latin (**ānesula* > **ansula* > *insula*).